

A könyvkötészet is lehet művészi munka

Dr. Juhász Géza

A szerkesztőbizottság tematikus számokat állít össze: főleg a nyomdai tevékenység egyes résztevékenységeit, azok technológiáját és technikáját dolgozza fel az egyes lapszámokban. Így a mostani számunk a nyomdai munka utolsó részével, a kötéssel – azon belül a könyvkötéssel foglalkozik. Fontos terület ez is, hiszen egy nyomdai kiadvány végső formáját a kötészeti munka adja meg.

A mai kötészeti tevékenységet ugyanúgy az elektronika és a géptechnológia határozza meg, mint a szedést és a nyomást. Ma már jóformán minden kötészeti részműveletet géppel végeznek a hajtogatástól az összehordáson, a vágáson át a fűzésig vagy a ragasztásig. Most mégis egy olyan könyvkötőt szeretnénk bemutatni, aki ugyan évtizedekig egy olyan nyomdában – a Zrínyi Nyomdában – dolgozott, ahol már a múlt század második felében is gépesített kötészet volt – ő mégis elsősorban kézi munkával, kézi szerszámokkal készített könyveket, művészi fokon. A Zrínyi Nyomdában, mint a többi nagy nyomdában is, tömegkönyvgyártás folyt, amely csak gépi technológiával volt eredményes. *Rácz Ferenc* kezűgyességével mégis olyan feladatot látott el, amelynek eredményeként keze alól mini könyvek százai, egyedi kötésű könyvek, gyönyörű díszdobozok kerültek ki.

Rácz Ferenc az általános iskola elvégzése után nem nyomdász akart lenni, de végül is nagybátyja, Gombás Sándor, aki a Zrínyiiben gépmester volt, 1954-ben bevitte a nyomda kötészetébe. Hamar megtetszett neki a könyvkötészet, és jelentkezett ipari tanulónak. Mikor kiderült, hogy balkezes, az akkori oktató – Vendég Árpád – nem akarta felvenni, mondván, hogy minden kötészeti szerszám, de még a gépek is, jobbkezesek. Végül is sikerült ipari tanulónak maradnia. A tanműhelyi oktatás és a nyomdában végzett gyakorlati munka után, 1957-ben tett szakmunkásvizsgát, kiváló eredménnyel. A szakmunkás oklevél átvételekor Vendég Árpád is gratulált a „balkezes könyvkötőnek”.

Ettől kezdve különleges egyénisége volt a Zrínyi Nyomdának, ahol – mint mondotta – nagyon jól érezte magát. Olyanok voltunk, mint egy nagycsa-

lád – hangsúlyozta beszélgetésünk közben. Kocsis Bertalan kötészeti főművezető vezetésével hamar elkezdődött egy érdekes feladat: akkortájt jött divatba a mini könyv, amely nem olvasókönyvként szerepelt, hanem olyan kötészeti ritkaság volt, amellyel a nyomda, a nyomdász bemutatta: ilyet is tudunk csinálni. A Zrínyi Nyomda országos, sőt nemzetközi szinten hamar hírnevet szerzett a mini, sőt mikro könyvek gyártásával. Ennek a tevékenységnek főszereplője Rácz Ferenc volt, több ügyes kezű munkatársával együtt. Visszaemlékezve az indulásra, elmondta, hogy a Nyomdászat dicsérete című első mini könyvet kézzel fűzte fel. Évtizedek alatt kb. Kétmillió mini könyvet készítettek, volt olyan év, hogy harmincötféle mini könyv került ki a kezük alól. Azt, hogy ezeknek mekkora híruk és becsük volt, bizonyítja az is, hogy különböző állami szervek külföldi, magas állású politikusok megajándékozásához díszes mini könyvet vagy gyönyörű dobozt rendeltek a Zrínyitől. Így Rácz Ferenc keze munkája eljutott a világ sok részébe. Nagy sikere volt ezeknek a mini könyveknek a frankfurti és a lipcsei könyvvásáron is. A legkisebb mini könyv, ami Rácz Ferenc keze alól kikerült: 5 × 9 mm-es.

Közben elvégezte a szakszervezet által indított hároméves továbbképzést is, ahol minden tanév végén vizsgamunkát – albumot, könyvet, díszdobozt – kellett készíteni, melyekből kiállítást is rendeztek. Munkáival minden évben első helyen végzett. Így 1964-ben mesterkönyvkötő oklevelet szerzett, 1966-ban kisiparos mestervizsgát tett. Ezt követően sokat dolgozott a Képzőművészeti Alapnak.

Persze a munka nemcsak mini könyvek készítését jelentette. Szántó Tibor Kossuth-díjas könyvművész még a Helikon Kiadótól megkereste a Zrínyi Nyomdát, és megbízta minőségi könyvek gyártásával. Szoros kapcsolata alakult ki Rácz Ferencel, amely hosszú évekig tartott a Coriolanus című első könyv készítésétől mindazon könyvek kötetzeti munkájáig, amelyeket Szántó Tibor később egyedileg szerkesztett és tervezett.

A másik neves nyomdász Haimann György volt, aki akkor már az Iparművészeti Főiskolán grafikusokat tanított. A nyomda megbízásából hosszú évekig nyomdatörténeti mini könyveket szerkesztett, illetve kicsinyített faximile kiadásban régi egyedi könyveket – mint például Misztótfalusi Mentességét – nyomtattak ki. Ezeknek kötetzeti munkáját szintén Rácz Ferenc és csoportja végezte. Történt, hogy egy alkalommal behívta magához Ferit, és megkérdezte tőle, volna-e kedve heti négy órában a könyvtervező hallgatóknak könyvkötészetet tanítani. „Mielőtt válaszolhattam volna – meséli Rácz Ferenc –, kezembe nyomott egy paginázott ív papírt, és megkért, hogy hajtogassam össze. Megtettem, utána elvett egy tűt, és a pagina helyén átszúrta az összehajtogatott ívet, majd szét-hajtotta, és megbizonyosodott, hogy a tű minden behajtott oldalon a paginán ment keresztül. Kiálltam tehát a próbát, így aztán a nyomdai munkám mellett a főiskolán is oktattam. De nemcsak itt, hanem a Tanműhelyben is, sőt több nyomdában is jártam, ahol vizsgáztattam a kötetzeti ipari tanulókat.”

Így élt teljes életet Rácz Ferenc könyvkötő. Ennek köszönhet sok elismerést, kitüntetést. Szinte művészi fokon dolgozott, melynek következtében gyönyörű munkák kerültek ki keze alól. 1993-ban leszálalékolták, de azóta sincs megállása: kiváltotta az iparendélyt, és hatvanhét éves rokkantnyugdíjasként továbbra is dolgozik: két mankóval minden délután lemegy negyedik emeleti lakásából a ház pincéjében lévő műhelyébe, ahol több könyvtárnak egyedi darab könyveket, valamint a Népszabadságnak és az Axel Springernek újságévfolyamokat köt be.

Befejezéséhez közelít a Prime Rate Kft. Megyeri úti beruházása!

Mint ahogy arról többször beszámoltunk, a nyomdai szolgáltatásairól ismertté vált társaság ez év elején Újpesten kezdte meg új telephelyének építését. A zöldmezős beruházás keretében épülő 3200 négyzetméteres létesítmény kivitelezése befejeződött. A műszaki átadás után szeptemberben megtörténik az épület átvétele. A költséssel egyidejűleg a Prime Rate Kft. kizárólagos tulajdonában lévő PXP Első Digitális Nyomda Rt. beolvad a Prime Rate Kft.-be. A PXP esetében a név ugyan Prime Rate Kft.-re változik, de a telefonszámok és – ami a legfontosabb – a mindennapi munkát végző kollégák nem változnak. A szolgáltatóház kialakítása, az üzemeltetésben és a nyomtatásban alkalmazott digitális technológia hazánkban és a régióban egyedülálló. A cél, a társaság tevékenységéhez legjobban igazodó iroda, üzem, raktár komplexum megalkotása volt.

A beruházás értéke meghaladja a nettó egymilliárd forintot, ahol a legkorszerűbb biztonsági, termelésirányítási és légtechnikai megoldások mellett a digitális nyomtatás legmodernebb berendezései (XEROX iGen3 nyomógép), továbbá világszínvonalú kötetzeti gépek kapnak helyet. Az alapanyagok, késztermékek a felhasználást, illetve kiszállítást megelőzően a 600 négyzetméter alapterületű, hőmérséklet- és páratartalom-szabályozott magas raktárban kerülnek elhelyezésre. A hét gépkocsiból álló járműpark képes az országos hálózattal rendelkező megrendelők speciális szállítási igényeit – alvállalkozók bevonása nélkül – gyorsan, pontosan kiszolgálni.

A Prime Rate Kft. a próbaüzem befejezése után – szeptember végétől – a Megyeri út 53. szám alatt fogadja ügyfeleit.